

Володимир Володимирович КОСТЕЦЬКИЙ

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання і страхування,
Тернопільський національний економічний університет
E-mail: kvv.scales@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Костецький, В. В. Особливості здійснення фінансового оздоровлення підприємства [Текст] / Володимир Володимирович Костецький // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 26. – № 1. – С. 50-57. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. У статті досліджено вітчизняні та зарубіжні підходи до визначення заходів фінансового оздоровлення підприємств. Наведено практику застосування способів відновлення платоспроможності боржника.

Мета. Метою статті є аналіз та узагальнення теоретичних та практичних підходів до визначення заходів, форм та методів фінансового оздоровлення підприємства, а також доцільності його здійснення в умовах кризи.

Метод (методологія). Використано такі методи дослідження економічних явищ і процесів: наукової абстракції (теоретичні узагальнення найбільш суттєвих підходів до фінансового оздоровлення), графічний (схематична візуалізація алгоритму здійснення фінансового оздоровлення підприємств).

Результати. Надано пропозиції щодо застосування заходів фінансового оздоровлення на підприємствах, що дасть змогу надалі використовувати його як інструмент в організаційно-економічному механізмі антикризового управління.

Ключові слова: фінансове оздоровлення підприємства; санація підприємства; антикризове управління; джерела фінансування санаційних заходів; санаційна спроможність; платоспроможність.

Volodymyr Volodymyrovych KOSTETSKYY

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Finance of Business Entities and Insurance,
Ternopil National Economic University
E-mail: kvv.scales@gmail.com

**FEATURES OF IMPLEMENTATION
OF FINANCIAL REHABILITATION OF THE ENTERPRISE**

Abstract

Introduction. Domestic and foreign approaches to defining measures of financial recovery of the enterprises are considered in the article. Practice of application of ways to restore the solvency of the debtor is shown.

Purpose. The aim of the article is to investigate and generalize theoretical and practical approaches to determining the measures, forms and methods of financial recovery of the company, as well as its implementation and feasibility in crisis conditions.

The method (methodology). The following methods of investigation of economic phenomena and processes: method of abstraction (theoretical generalization of the most significant approaches to financial rehabilitation), graphical method (schematic visualization of algorithm of implementation of the enterprises financial rehabilitation).

Results. The proposals for the application of measures to financial rehabilitation of enterprises have been formed. They can help to re-use such rehabilitation as a tool in the organizational and economic mechanism of crisis management.

Keywords: financial recovery of the company; reorganization of the company; crisis management; sources of financing of sanation measures; sanation capacity; solvency.

Вступ

За умов фінансової та політичної нестабільності робота підприємств нерідко супроводжується різноманітними кризовими ситуаціями, наслідком чого може стати фінансова неспроможність або банкрутство. Незважаючи на позитивні зрушення в економіці протягом останніх років, унаслідок світової фінансової кризи багато підприємств України вже перебувають у кризовому стані і стикнулися з проблемою загрози банкрутства. З метою вирішення проблем фінансової стабілізації та подальшого розвитку підприємств необхідно виявити та подолати причини виникнення кризових явищ. Саме тому актуальними стають проблеми проведення фінансового оздоровлення з метою виведення підприємств з фінансової кризи. Вчасне застосування санаційних заходів сприятиме стабілізації економічної ситуації в Україні загалом, оскільки банкрутство підприємств основних ланок економіки завдає значних збитків не лише їхнім власникам та кредиторам, а й державі, стаючи причиною зменшення податкових надходжень до бюджету та зростання безробіття.

З посиленням економічної, політичної, соціальної нестабільності спостерігається зростання інтересу з боку науковців і практиків до теоретичного обґрунтування можливих шляхів подолання кризових явищ на підприємстві та їх застосування, у тому числі заходів з фінансового оздоровлення діяльності. Особливої уваги заслуговують підходи до механізму оздоровлення підприємств, досліджені науковцями І. А. Бланком, В. І. Грачовою, Т. П. Гудзь, І. В. Зятковським, І. Н. Карпунь, А. М. Поддєрьогіним, О. О. Терещенком, А. В. Череп, А. В. Чупісом та ін. Проте залишаються недостатньо обґрунтованими низка питань, що пов'язані із тлумаченням сутності фінансового оздоровлення підприємства, виокремлення його форм й видів, визначення його змісту, економічної ефективності та доцільності здійснення фінансового оздоровлення підприємства.

Мета статті

Метою статті є аналіз та узагальнення теоретичних та практичних підходів до визначення заходів, форм і методів фінансового оздоровлення підприємства, а також доцільності його здійснення в умовах кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження

Процедура фінансового оздоровлення належить до числа найважливіших засобів антикризового управління.

Поняття фінансового оздоровлення підприємства, що наводиться в нормативних документах, відображає процесуальні особливості процедури банкрутства і містить, на наш погляд, вузьке тлумачення «фінансового оздоровлення», що зводить його лише до відновлення платоспроможності та погашення заборгованості перед кредиторами на дуже жорстких умовах, хоча зазвичай під цим терміном розуміється більш широке коло питань – поліпшення фінансово-економічних показників, збільшення вартості підприємства, його капіталізації.

Запорукою виживання і стабільності підприємств у будь-яких економічних умовах є забезпечення їх ефективної діяльності та фінансової стійкості. Ефективне управління фінансовою стійкістю суб'єкта господарювання насамперед викликає необхідність подальшого розвитку теоретичних уявлень і методологічного інструментарію для оцінки фінансових закономірностей його розвитку у ринковому середовищі. Базовою категорією цих уявлень є широке розуміння явища «фінансового оздоровлення».

Усі управлінські рішення в царині формування і використання фінансових ресурсів та організації грошового обороту підприємства тісно пов'язані між собою і мають прямий або непрямий вплив на результати його фінансової діяльності. Ефективне управління фінансами підприємства формує необхідний ресурсний потенціал високих темпів операційної діяльності підприємства, забезпечує постійне зростання власного капіталу, підвищує його конкурентну позицію на товарному і фінансовому ринках, забезпечує стабільний економічний розвиток у стратегічній перспективі. Тим самим цілям служить і одне з основних системних завдань фінансового менеджменту – забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства в процесі розвитку. Така рівновага характеризується високим рівнем його фінансової стійкості та платоспроможності на всіх етапах розвитку і забезпечується формуванням оптимальної структури капіталу й активів, ефективними пропорціями в обсягах формування фінансових ресурсів за рахунок різних джерел, достатнім рівнем самофінансування інвестиційних потреб.

Фінансова рівновага підприємства дуже мінлива в динаміці. Її зміна на будь-якому етапі розвитку підприємства визначається його реакцією на зміну зовнішніх і внутрішніх умов господарської діяльності. Окремі з цих умов підсилюють конкурентну позицію і ринкову вартість підприємства, інші, навпаки, викликають кризові явища в його фінансовому розвитку. Об'єктивність вияву цих умов у динаміці визначає необхідність постійної готовності фінансових менеджерів до можливого порушення фінансової рівноваги підприємства на будь-якому етапі його економічного розвитку. Фінансове оздоровлення на

організаційному рівні становить комплекс заходів, які стосуються фінансів, виробництва, маркетингу, персоналу.

Слід мати на увазі, що фінансове оздоровлення підприємства є загальним оздоровленням підприємства на основі використання фінансового інструментарію, а оздоровлення фінансів – процедура приведення фінансів у нормативний стан. При цьому, фінансове оздоровлення можна трактувати в широкому і вузькому розумінні [2, с. 262].

У першому випадку фінансове оздоровлення характеризується стабілізацією фінансового стану підприємства, викликаного структурними елементами кризових явищ на основі застосування фінансових управлінських технік і технологій шляхом зміни його фінансової політики.

У другому випадку, фінансове оздоровлення – це політика і комплекс заходів, спрямованих не тільки на усунення безпосередніх причин виникнення кризи на тій чи іншій стадії життєвого циклу підприємства, а на нейтралізацію чинників, які погіршують фінансово-економічний та господарський стан підприємства, тобто передбачає як санацію, так і сукупні процедури фінансового менеджменту як системні заходи формування ресурсного потенціалу та забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства.

Фінансове оздоровлення і у вузькому, і в широкому розумінні передбачає, перш за все, нейтралізацію негативних наслідків, досягнення фінансової рівноваги, яке може відрізнятися за своїми характеристиками і властивостями як короткострокове і довгострокове.

Нині багато підприємств, здійснюючи господарську діяльність, опиняються в складному фінансовому становищі, подолання якого вимагає не тільки мобілізації всіх внутрішніх ресурсів підприємства, а й пошуку зовнішніх джерел фінансування.

Аналіз досвіду виведення низки підприємств з кризи показує, що вони, як правило, концентрують свої зусилля на реалізації короткострокових заходів фінансового оздоровлення. Однак практика доводить, що більш успішно фінансове оздоровлення проходить у тих підприємств, яким вдається здійснювати ефективні інвестиційні заходи. Вони не тільки «виживають», а й посилюють свої позиції на ринку.

Проблема оздоровлення рано чи пізно виникає практично перед кожним підприємством, позаяк це безпосередньо пов'язано із теорією циклічності створення, розвитку і припинення діяльності суб'єкта господарювання, що на практиці означає дії законів ринкової економіки. Підприємство для виживання має постійно оновлюватися. На рис. 1 наведені різні варіанти реалізації життєвого циклу підприємства: зона А – подальший розвиток підприємства; зона Б – санація підприємства «в чистому вигляді»; зона В – процедура банкрутства. Кожен з варіантів реалізації кривої життєвого циклу відрізняється своїми особливостями і розглядається індивідуально [7].

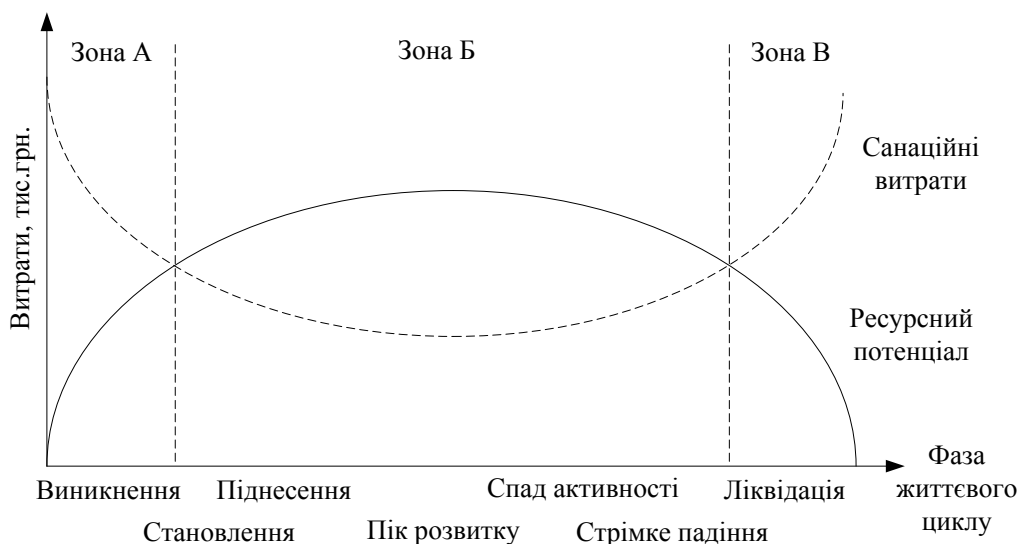

Рис. 1. Зміна співвідношення накопиченого потенціалу ресурсів та їх витрат у процесі санації на етапах життєвого циклу підприємства [10, с. 216]

Ефективність фінансового оздоровлення суб'єкта господарювання загалом багато в чому залежить від уміння керівництва розробити таку стратегію розвитку бізнесу, яка дозволила б досягти бажаних результатів, не піддаючи свою діяльність зайвим ризикам.

Стратегію фінансового оздоровлення підприємства (тобто санацію) розглянемо як комплекс реорганізаційних заходів по відновленню платоспроможності підприємства, його життєстійкості, попередженню банкрутства чи підвищенню конкурентоспроможності. Вона націлена на збереження

підприємства шляхом розробки і реалізації комплексної програми його оздоровлення й розвитку та містить систему ревізійних заходів, спрямованих на виявлення та усунення неефективних структурних елементів і зон, пошук та використання прихованих резервів й додаткових стимулів.

Відновлення платоспроможності є кінцевою метою лише початкового етапу, що дозволяє не допустити розвиток ситуації банкрутства. У стратегічній або більш віддаленій перспективі фінансове оздоровлення підприємства має бути спрямоване на оптимальне використання його потенційних можливостей щодо формування прибутку, а отже, на підтримку довгострокової фінансової стійкості [6, с. 57]. Взагалі потрібно зазначити, що сучасний темп змін на ринку настільки великий, що стратегічне планування – єдиний спосіб формального прогнозування майбутніх проблем і можливостей.

Захисна стратегія орієнтована на пом'якшення часового обмеження антикризового процесу та отримання додаткового часу для проведення більш дієвих заходів та нормалізації становища. Тому її розробка буде доцільною на початкових стадіях життєвого циклу підприємства (виникнення, становлення) і з розвитком стрімкого спаду діяльності (на рис. 1 – зони А та В). Уведення такого обмеження при виборі винятково захисної стратегії пояснюється тим, що масове застосування господарюючими суб'єктами заходів згортання призведе до глибокої кризи національної економіки. Це значно ускладнить формування загальних передумов досягнення фінансового благополуччя підприємств, що опинилися в скрутному становищі.

Вибір наступальної стратегії буде раціональним у разі наявності часу для здійснення активних санаційних заходів на основі накопичених внутрішніх ресурсів (на рис. 1 – зона Б). При цьому використання зовнішньої фінансової допомоги спрямовується на розширення виробничого, маркетингового, інвестиційного потенціалу, зміцнення фінансового та кадрового потенціалу. Особливість наступальної стратегії виявляється в тому, що вона забезпечує досягнення стійкого ефекту фінансового оздоровлення шляхом реалізації мети прориву. Економіко-правовий інститут банкрутства дозволяє ефективно поєднувати заходи наступальної та захисної стратегії з метою відновлення платоспроможності боржника [3, с. 88-89].

Процес розробки та реалізації стратегії фінансового оздоровлення пов'язаний з деякими труднощами, основні з яких зводяться до наступного:

1. Застосування нових способів досягнення виживання на ринку може викликати збільшення витрат, пов'язаних з освоєнням нової продукції і не врахованих раніше в економічній стратегії.
2. Недостатньо глибокий аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства може посилити негативні наслідки неправильних стратегічних рішень.

Подолання цих перешкод полегшується, якщо організувати діяльність зі стратегічного планування відповідно до певних правил з урахуванням низки умов: 1) необхідно спиратися на висококваліфікований персонал; 2) план реалізації стратегії в часі повинен забезпечувати високі темпи роботи і ритмічність; 3) забезпечення високої корпоративної культури змін, яку можна визначити правилом: послідовність плюс довіра рівна економічній впевненості; 4) мотивація персоналу.

Істотним недоліком відомих підходів до розробки програм фінансового оздоровлення є необхідність паралельного здійснення тактичних і стратегічних заходів.

Загалом аналіз основних підходів та методів фінансового оздоровлення підприємств показав, що будь-який проект санації вимагає: глибокого знання бізнесу, що реформується; обмеження по термінах, вартості та якості виконання проекту; формування команди, що розробляє і реалізує план перетворення підприємства та ефективного управління нею; організації ефективного управління ризиками проекту; забезпечення проекту необхідними контрактами і поставками. Крім цього, особливу увагу слід звернути на превентивне антикризове управління і прогнозування майбутніх кризових ситуацій, що дозволяє запобігти кризі, усунути або зменшити її наслідки.

Таким чином, стратегічний підхід до фінансового оздоровлення передбачає розробку і реалізацію комплексу взаємопов'язаних завдань, їх досягнення, в напрямках, що забезпечують насамкінець досягнення оптимального використання фінансового потенціалу підприємства.

Стратегія в антикризовому управлінні – це свого роду гарантія стабільного розвитку підприємства. Звичайно, не можна говорити про те, що просто наявність стратегії дозволяє повністю уникнути кризових ситуацій. Вона лише дозволяє знизити відсоток їх виникнення, а в разі настання кризових ситуацій – забезпечити їх якнайшвидше і безболісне подолання.

Головна особливість антикризової стратегії управління – жорстке обмеження термінів виходу з кризи. В одних випадках це загроза процедури банкрутства, в інших – терміни, передбачені процедурою банкрутства. З огляду на це антикризовий керівник повинен швидко ухвалювати рішення і діяти відповідно до них. Основна мета антикризового управління – забезпечити рентабельність виробництва. Для досягнення цієї мети у стратегію повинен бути закладені такі завдання, як реструктуризація заборгованості, скорочення витрат і т. п.

Вибір між ліквідацією та оздоровленням підприємства є складним завданням. Якщо обмежуватися фінансовими аспектами проблеми, то нестача коштів підприємства та можливості їх компенсування і

поповнення з одного боку, витрати на ліквідацію – з іншого, є критеріями, за якими можна вирішити питання про збереження або ліквідацію підприємства.

Далі розробляються заходи щодо реорганізації або ліквідації. Йдеться насамперед про методи виходу підприємства з кризи. У разі, якщо неплатоспроможність підприємства є тимчасовою і протягом короткого періоду часу з відновленням грошових надходжень може бути подолана, кредитори можуть домовитися про надання підприємству часу на виконання його зобов'язань.

Власники підприємства спільно з кредиторами можуть вжити заходів щодо досудової санації підприємства, зокрема, надати фінансову допомогу підприємству-боржнику для відновлення платоспроможності. Які розміри такої допомоги, яким чином вона може бути найбільш раціонально надана – всі ці питання для аналізу як самим підприємствам-боржникам, так і аналітичним службам кредиторів, органів влади, інших організацій.

Таким чином, ухвалюється рішення або про реорганізацію підприємства з метою його збереження, або про його ліквідацію. Зарубіжний досвід доводить, що ліквідація підприємства, фірми, корпорації повинна здійснюватися в тому випадку, якщо їх відновлення малоймовірне і продовження діяльності пов'язане для кредиторів з великим ризиком і великими збитками.

Однак реструктуризацію в повному обсязі необхідно і можливо проводити лише при перших ознаках кризи (тобто на першій, найпізніше – другій фазах неплатоспроможності), тоді як у зоні «ближнього» банкрутства ні часу, ні коштів вже немає.

У разі збереження підприємства його менеджменту належить вирішувати, як мінімум, два основні завдання: відновити платоспроможність і стабілізувати фінансове становище підприємства; розробити стратегію розвитку та провести на її основі реструктуризацію підприємства з метою усунення причин кризи, недопущення повторення кризових явищ у майбутньому.

Алгоритм вибору методів фінансового оздоровлення містить наступні етапи [8, с. 22]:

Перший етап – усунення зовнішніх факторів банкрутства. На цьому етапі реалізуються оперативні методи відновлення платоспроможності:

- оптимізація платіжного календаря;
- регулювання рівня незавершеного виробництва;
- перевід низькооборотних активів у високооборотні;
- переоформлення короткострокової заборгованості в довгострокову тощо.

Другий етап – проведення локальних заходів щодо поліпшення фінансового стану. Мета застосування методів фінансового оздоровлення полягає в забезпеченні стабільного фінансового стану підприємства у середньостроковій перспективі, яке втілюється в стабільному надходженні виручки від реалізації, достатньому рівні ліквідності активів, підвищенні рентабельності. На другому етапі слід застосовувати такі методи:

- встановлення шляхів відновлення штрафних санкцій за прострочену короткострокову заборгованість;
- забезпечення достатності фінансових ресурсів для покриття знову виникаючих поточних зобов'язань;
- поступове погашення старих боргів.

При цьому оцінюється можливість залучення додаткових внутрішніх джерел фінансування: реалізація непотрібних і зайвих високооборотних активів, скорочення витрат до мінімально допустимого рівня, проведення енерго- і ресурсозберігальних заходів.

Третій етап – створення стабільної фінансової бази. Метою довгострокових методів фінансового оздоровлення є забезпечення стабільного фінансового стану підприємства у довгостроковій перспективі – створення оптимальної структури балансу та фінансових результатів, підвищення стійкості фінансової системи підприємства до несприятливих зовнішніх впливів.

Довгостроковими методами фінансового оздоровлення є:

- активний маркетинг з метою пошуку перспективної ринкової ніші;
- пошук стратегічних інвестицій;

Сутність стабілізаційної програми полягає в маневрі грошовими коштами для заповнення розриву між їх витрачанням і надходженням. Маневр здійснюється як вже отриманими і матеріалізованими в активах підприємства засобами, так і тими, що можуть бути отримані, якщо підприємство подолає кризу.

Заповнення «кризової ями» може бути здійснено як за рахунок збільшення надходження грошових коштів (максимізацією), так і шляхом зменшення поточної потреби у оборотних коштах (економією).

Збільшення грошових коштів засноване на переведенні активів підприємства у грошову форму. Це вимагає рішучих і нерідко шокуючих звичайного керівника підприємства кроків, оскільки пов'язано зі значними втратами.

Продаж короткострокових фінансових вкладень – найбільш простий крок для мобілізації грошових коштів. Як правило, на кризовому підприємстві він уже пройдений. Крім того, в умовах стагнації

фондового ринку дисконт при продажу цінних паперів важко розрахувати – вони йдуть за тією ціною, за якою їх готові купити.

Продаж дебіторської заборгованості також очевидний і робиться нині багатьма підприємствами. Специфіка цього заходу в межах стабілізаційної програми полягає в тому, що дисконти тут можуть бути набагато більші, ніж уявляється керівництву кризового підприємства. У деяких випадках розрахунковий дисконт може складати і 50 %, і 20 %, що, як правило, означає продаж за будь-якою запропонованою ціною.

Продаж запасів готової продукції є складнішим процесом, оскільки, по-перше, передбачає продаж зі збитками, а по-друге, веде до ускладнення взаємовідносин із фіскальними органами. Збитки в цьому випадку виникають через жертвування частиною отриманих у минулому грошових коштів, а проблеми зі сплатою податків при такій реалізації закриваються зменшенням можливих майбутніх надходжень.

Продаж надлишкових виробничих запасів проводиться також за ціною, нижчою від купівельної, незважаючи на те, що через деякий час їх знову доведеться купувати, ймовірно, за вищою ціною. Це ще один приклад маневру минулими і майбутніми грошовими коштами.

Продаж інвестицій (реінвестування) може виступати як зупинка провідних інвестиційних проектів з продажем об'єктів незавершеного будівництва та невстановленого обладнання або як ліквідація участі в інших підприємствах (продаж часток). Рішення про реінвестування приймається на підставі аналізу термінів і обсягів повернення на вкладений капітал. При цьому стратегічні міркування не грають визначальної ролі. Якщо конкретний інвестиційний проект почне давати віддачу за межами горизонту антикризового управління, він повинен бути ліквідований. Збереження довгострокових інвестиційних проектів в умовах кризи – певний шлях до банкрутства.

Продаж нерентабельних виробництв та об'єктів невиробничої сфери - найбільш складна процедура і передбачає особливий підхід. Частина нерентабельних виробничих об'єктів, як правило, входять в основну технологічного ланцюга підприємства. При цьому в умовах стабілізаційної програми неможливо конкретно визначити, які з них є сенс зберегти, а які в будь-якому випадку слід ліквідувати, – це вимагає детального аналізу, здійсненого тільки в межах реструктуризації. Для того, щоб мінімізувати ризик від подібного кроку, необхідно ранжувати виробництва за ступенем залежності від них технологічного типу підприємства. Ранжування, зважаючи на стислі терміни, здійснюється переважно експертним методом з урахуванням наступних правил.

Продажу насамперед підлягають об'єкти невиробничої сфери та допоміжного виробництва, що використовують універсальне технологічне обладнання (наприклад, ремонтно-механічні та будівельно-ремонтні цехи). Їх функції передаються зовнішнім підрядникам. Наступними ліквідуються допоміжні виробництва (окремі ремонтні підрозділи). Відсутність цих виробництв у майбутньому можна компенсувати як за рахунок покупки відповідних послуг, так і їх відтворення в масштабах, економічно виправданих. Далі позбуваються нерентабельних об'єктів основного виробництва, що знаходяться на самому початку технологічного циклу (наприклад, ливарні, ковальсько-пресові цехи тощо). Їх функції також передаються зовнішнім постачальникам. Насамкінець відмовляються від нерентабельних виробництв, що знаходяться на кінцевій стадії технологічного циклу. Причому такий захід швидше прийнятний для підприємств, що володіють не одним, а декількома технологічними ланцюжками, а також для підприємств, напівфабрикати яких мають самостійну комерційну цінність. Ліквідація об'єктів основного виробництва в жорстких умовах антикризового управління вельми небажана і припустима тільки як крайній захід. Оптимальним було б вирішення їх долі в межах реструктуризації, а не стабілізаційної програми. Продаж основних фондів швидше за все доведеться робити за ціною, нижчою їх балансової вартості, а це означає проблеми з оподаткуванням у майбутньому.

Основна відмінність усіх перерахованих процедур запобігання банкрутству полягає в тому, що їх застосування не тягне за собою припинення діяльності підприємств-боржників. Головне завдання – забезпечити виведення підприємства з неплатоспроможного стану і нормальне його функціонування надалі.

У разі, якщо внутрішні можливості виходу підприємства з кризового стану вичерпані і немає резервів для відновлення платоспроможності та фінансової стійкості в необхідному обсязі, то підприємство, як правило, змушене звернутися до зовнішньої фінансової допомоги.

Антикризове управління економічними процесами зводиться до запобігання кризовим режимам роботи і розробки заходів щодо організації діяльності в цих режимах. Основним організаційним механізмом реформування і оздоровлення підприємств, в тому числі неплатоспроможних, незалежно від їх організаційно-правової форми, є реструктуризація, тобто процес структурних змін ресурсів підприємства (матеріальних і нематеріальних) для підвищення його ефективності та стійкості в умовах ринку.

Загальним принципом, який повинен бути покладений в основу реструктуризації підприємства, є принцип найкращого і найбільш ефективного використання майна або прав на нього (разом із нематеріальними активами).

В умовах ринкової економіки санація підприємств має значний економічний потенціал, є важливим інструментом регулювання структурних змін і входить у систему найбільш дієвих механізмів фінансової стабілізації підприємств.

Найбільш широкий діапазон форм має санація, що ініціюється самим підприємством до порушення кредитором справи про банкрутство, або досудова санація. У цьому випадку вона має попереджувальний характер, повністю узгоджується з цілями та інтересами підприємства, підпорядкована завданням його антикризового управління і поєднується із здійснюваними заходами внутрішньої фінансової стабілізації. Форми санації визначаються в межах її конкретного напрямку, обраного підприємством з урахуванням особливостей його кризової ситуації.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Проведене дослідження дозволяє зробити висновки про те, що фінансове оздоровлення є успішним, коли за допомогою зовнішніх та внутрішніх фінансових джерел, проведення організаційних та виробничо-технічних удосконалень підприємство виходить з кризи і забезпечує свою прибутковість та конкурентоспроможність у довгостроковому періоді. Однак при розробці санаційних заходів та пошуку джерел їх фінансування необхідно детально вивчити специфіку роботи підприємства, врахувати усі внутрішні та зовнішні чинники впливу на його діяльність. При визначенні можливих шляхів фінансування антикризових заходів на підприємстві слід визначати їх доцільність та гнучкість при наявності впливу непередбачуваних чинників зовнішнього середовища.

Фінансове оздоровлення підприємств може відбуватися як за ініціативою власників і менеджменту, так і кредиторів у судовому порядку. Відмінності цих двох видів фінансового оздоровлення постають під час прийняття рішення про фінансове оздоровлення, узгодження його форм та методів, розроблення плану, формування джерел фінансування, змін у структурі власності, а ще залежно від часу здійснення, тривалості санаційних заходів, ступеня налагодженості системи управління, кредиторів та ін.

Список літератури

1. Бланк, И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2001. – 528 с.
2. Винникова, Е. В. Разработка модели взаимосвязи видов финансовых кризисов организации, процедур и концепций финансового оздоровления и антикризисного управления / Е. В. Винникова // Ученые записки Российского государственного социального университета. – 2010. – № 8. – С. 258-262.
3. Гудзь, Т. П. Система раннього виявлення та подолання фінансової кризи підприємств : монографія / Т. П. Гудзь. – Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2007. – 166 с.
4. Журавська, А. Р. Теоретичні основи фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств / А. Р. Журавська // Вісник ЖНАЕУ. – 2014. – № 1-2 (43). – Т. 2. – С. 176-186.
5. Карпунь, І. Н. Антикризові заходи на підприємстві: управління, стратегія, цілі та завдання [монографія] / І. Н. Карпунь. – Львів: «Магнолія-2006», 2008. – 440 с.
6. Канкиа, Н. О. Процесс разработки стратегии финансового оздоровления предприятия / Н. О. Канкиа // Стратегии бизнеса. – 2014. – № 2. – С. 56-59.
7. Попов, В. Л. Стратегия оздоровления предприятия: учеб. пособие / В. Л. Попов. – Пермь : Из-во ПГТУ, 2008. – 117 с.
8. Стром, А. А. Антикризисное управление неплатежеспособным предприятием до введения процедур банкротства / А. А. Стром // Интеллект. Инновации. Инвестиции. – 2010. – № 1. – С. 21-26.
9. Терещенко, О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посібн./ О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ, – 2008. – 412 с.
10. Череп, А. В. Визначення заходів для відновлення платоспроможності боржника / А. В. Череп, О. О. Романченко // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 1(5). – С. 213-219.

References

1. Blank, I. A. (2001). *Finansovyi menedzhment*. Kyiv: Nika-Centr, El'ga.
2. Vinnikova, E. V. (2010). *Razrabotka modeli vzaimosv'язи vidov finansovykh krizisov orhавizatsii, procedur i kontseptsiifinansovoho ozdorovleniа I antikrizisnoho upravleniа. Uchonye zapiski Rossiyskoho hosudarstvennoho sotsialnoho universiteta*, 8, 258-262.
3. Gudz', T. P. (2007). *Systema rannoho vyivlenniа ta podolanniа finansovoi kryzy pidpriemstv*. Poltava: RBTs PUSKU.
4. Zhuravska, A. P. (2014). *Teoretichni osnovy finansovoho ozdorovleniа silskohospodarskykh pidpriemstv. Visnyk ZhNAEU*, 1-2. 176-186.
5. Karpun', I. N. (2008). *Antykryzovi zakhody na pidpriemstvi: upravlinniа, stratehiа, tsili ta zavdanniа*. Lviv: Magnolia-2006.

-
6. Kankia, N. O. (2014). Protses razrobotki strategii finansovoho ozdorovlenia predpriatia. *Strategia biznesa*, 2, 56-59.
 7. Popov, V. L. (2008). *Strategia ozdorovlenia predpriatia*. Perm: PGTU.
 8. Strom, A. A. (2010). Antikrizisnoe upravlenie neplatezhеспособnym predpriatiem do vvedenia protsedur bankrotstva. *Intelekt. Innovatsii. Investitsii*, 1, 21-26.
 9. Tereshchenko, O. O. (2008). *Finansova sanatsia ta bankrutstvo pidpnyemstv*. Kyiv: KNEU.
 10. Cherep, A. V., & Romanchenko, O. O. (2010). Vyznachennia zakhodiv dlia vidnovlennia platospromozhnosti borzhnyka. *Visnyk Zaporizhskoho natsionalnoho universytetu*, 1, 213-219.

Стаття надійшла до редакції 12.12.2016 р.